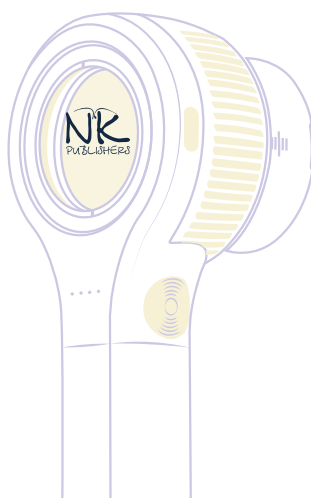

ДІАГНОСТИКА в дерматології

За редакцією:

д.мед.н., проф. Святенко Т. В.

2025

УДК 616.5-07(075.8)

Д44

Рекомендовано вченою радою Дніпровського державного медичного університету як підручник (протокол № 15 від 28 серпня 2025 року)

Авторський колектив:

Святенко Тетяна Вікторівна, Болотна Людмила Анатоліївна,
Денисенко Ольга Іванівна, Саріан Олена Ігорівна, Потіха Наталія Ярославівна,
Прохач Анна Володимирівна, Прохач Андрій Васильович,
Скрябіна Катерина Вікторівна, Садовніков Сергій Анатолійович,
Березкін Олександр Миколайович, Філіпський Андрій Вікторович

Рецензенти:

Макуріна Г. І. — завідувач кафедри дерматовенерології та естетичної медицини Запорізького державного медико-фармацевтичного університету, професор, д.мед.н.

Ємченко Я. О. — завідувач кафедри шкірних та венеричних хвороб Полтавського державного медичного університету, д.мед.н., доцент.

Діагностика в дерматології : підручник / Святенко Т. В., Болотна
Д44 Л. А., Денисенко О. І. та ін. — Вінниця : Нова Книга, 2025. — 384 с.

ISBN 978-966-382-984-5

Підручник «Діагностика в дерматології» призначений для студентів вищих медичних навчальних закладів, лікарів-інтернів, дерматологів, сімейних лікарів та інших фахівців, які займаються діагностикою шкірних захворювань. Видання охоплює основні теоретичні й практичні аспекти діагностики дерматологічної патології. Структура підручника включає систематизований виклад принципів діагностики поширених і рідкісних дерматологічних захворювань, клінічні випадки, аналітичні таблиці, схеми, а також унікальний ілюстративний матеріал. Особливу увагу приділено сучасним стандартам доказової медицини.

Підручник розроблено відповідно до чинної освітньої програми і може бути використано у навчальному процесі та для підвищення кваліфікації медичних працівників.

УДК 616.5-07(075.8)

ISBN 978-966-382-984-5

© Авторський колектив, 2025
© Нова Книга, 2025

ЗМІСТ

Авторський колектив	10
Список скорочень	13
Частина 1. Основи діагностики в дерматології	14
Вступ	16
Клінічне обстеження пацієнта	17
З'ясування скарг пацієнта	17
Збір та аналіз даних анамнезу захворювання шкіри	19
Збір та аналіз даних анамнезу життя пацієнта	21
Об'єктивне обстеження пацієнта	22
Оцінка загального стану пацієнта	22
Огляд шкірних покривів та видимих слизових оболонок поза вогнищами ураження	22
Оцінка характеру елементів шкірної висипки. Описання розділу «Дерматологічний статус (Status localis)»	25
Підсумок. Етапи постановки клінічного діагнозу захворювання шкіри ..	30
Попередній дерматологічний діагноз	30
Заключний дерматологічний діагноз	30
Список літератури	32
Частина 2. Спеціальні дерматологічні методики обстеження	34
2.1. Дерматологічні неінвазивні методики	36
2.2. Люмінесцентна діагностика	41
Основні правила роботи з лампою Вуда	42
Інфекційні дерматози	42
Неінфекційні дерматози	44
2.3. Основні симптоми та феномени при шкірних захворюваннях	47
Частина 3. Лабораторні методи діагностики в дерматології	52
3.1. Мікроскопічні дослідження	54
3.1.1. Дослідження діагностичного матеріалу для ідентифікації грибів при діагностиці грибкових захворювань	54
3.1.2. Збір та дослідження діагностичного матеріалу для ідентифікації кліщів при діагностиці паразитарних захворювань	61
3.1.3. Збір та дослідження діагностичного матеріалу для ідентифікації грампозитивних і грамнегативних бактерій при діагностиці бактеріальних захворювань	65
3.1.4. Збір та дослідження діагностичного матеріалу для ідентифікації вірусів при діагностиці вірусних захворювань	67
Список літератури	68

3.2. Бактеріологічні та мікологічні дослідження	69
Вступ	69
3.2.1. Визначення та мета бактеріологічних і мікологічних досліджень	70
3.2.2. Етапи бактеріологічних / мікологічних досліджень	70
<i>Збір зразків і транспортування у лабораторію</i>	71
<i>Посів матеріалу на поживні середовища</i>	73
<i>Отримання чистої культури мікроорганізмів / грибів</i>	80
<i>Ідентифікація мікроорганізмів</i>	81
<i>Проведення антибіотикограми і визначення чутливості до антибіотиків</i>	81
<i>Інтерпретація результатів бактеріологічного дослідження</i>	82
3.2.3. Бактеріологічні дослідження у дерматології	83
3.2.4. Виклики та перспективи бактеріологічної діагностики в дерматології	86
3.2.5. Новітні технології та молекулярна діагностика	87
<i>Висновок</i>	88
Список літератури	88
3.3. Гістологічне дослідження шкіри	89
Вступ	89
3.3.1. Гістологія шкіри	89
<i>Розглянемо детальніше типову гістологічну структуру</i>	89
3.3.2. Порядок проведення гістологічного дослідження	99
3.3.3. Фарбування в гістологічній техніці	105
3.3.4. Імуногістохімічний метод дослідження	108
3.3.5. Дерматопатологічний глосарій	113
3.3.6. Клініко-морфологічні кореляції	121
Список літератури	123
3.4. Полімеразна ланцюгова реакція	124
Вступ	124
3.4.1. Принцип методу ПЛР	124
<i>Стадії реплікації ДНК і необхідні компоненти для проведення ПЛР</i>	125
<i>Етапи проведення ПЛР</i>	125
3.4.2. Підготовка проб біоматеріалу (виділення ДНК або РНК)	126
<i>ПЛР-ампліфікація — власне полімеразна ланцюгова реакція</i>	127
<i>Детекція продукту ПЛР — ампліфікованої нуклеїнової кислоти</i>	128
3.4.3. Вимоги до ПЛР-лабораторії	128
3.4.4. Переваги і недоліки методу ПЛР	130
3.4.5. Варіанти ПЛР та їх діагностична цінність	131
3.4.6. Можливості методу ПЛР у діагностиці дерматологічних захворювань	134
<i>ПЛР-діагностика вірусних захворювань з ураженням шкіри і слизових оболонок</i>	134
<i>ПЛР-діагностика бактеріальних захворювань шкіри</i>	135
<i>ПЛР-діагностика протозойних захворювань шкіри</i>	136
<i>ПЛР-діагностика грибкових захворювань шкіри (дерматофітозів)</i>	136

ПЛР-діагностика генетичних захворювань шкіри (генодерматозів)	136
ПЛР-діагностика у сучасній онкодерматології	137
Висновки	138
Список літератури	139
3.5. Серологічні дослідження	140
3.5.1. Визначення та загальні принципи серологічних тестів	140
Серологічні тести	140
3.5.2. Імунофлуоресцентні методи: характеристика, різновиди	141
Пряма імунофлуоресценція (ПІФ)	144
3.5.3. Тести на аглютинацію (гемаглютинація, тест Кумбса)	146
Загальні механізми аглютинації і специфічні аглютинаційні тести	
в дерматології	146
Застосування аглютинаційних тестів у дерматології	147
3.5.4. Реакція зв'язування комплементу (РЗК)	148
Принципи та механізми РЗК	148
Застосування РЗК у дерматології, її переваги та обмеження	149
3.5.5. Вестерн-блот (Western Blot) / Імуноблотинг (Immunoblotting)	149
Принципи і механізми вестерн-блоту	149
Застосування вестерн-блоту у дерматології	150
Переваги і обмеження вестерн-блоту	150
3.5.6. Радіоімунологічний аналіз (PIA)	151
3.5.7. Останні досягнення та майбутні напрямки	152
Висновки	153
Список літератури	153
3.6. Імуноферментний аналіз	155
Вступ	155
3.6.1. Принципи та механізм ІФА	155
3.6.2. Ключові етапи типового протоколу ІФА	156
3.6.3. Типи ІФА	158
3.6.4. Застосування ІФА у діагностиці захворювань шкіри	159
ІФА у діагностиці інфекційних дерматозів вірусного походження	160
ІФА у діагностиці інфекційних дерматозів бактеріального	
походження	161
ІФА у діагностиці інфекційних дерматозів грибкового	
і паразитарного походження	162
ІФА у діагностиці бульозних аутоімунних захворювань шкіри	162
ІФА у діагностиці захворювань шкіри, що пов'язані з ураженням	
сполучної тканини	164
ІФА у діагностиці алергічних захворювань шкіри	164
ІФА у детекції рівня цитокінів, гормонів та інших біомаркерів	165
3.4.5. Переваги та недоліки ІФА	168
Висновки	169
Список літератури	170

3.7. Алергологічні тести	171
Вступ	171
3.7.1. Визначення загального сироваткового IgE	172
Методики визначення сироваткового IgE	173
3.7.2. Одноплексні імунологічні аналізи	174
3.7.3. Вплив речовин, що впливають на імунологічні аналізи	174
3.7.4. Порівняння одноплексних і мультиплексних аналізів	175
3.7.5. Мультиплексні імунологічні аналізи	175
ССД і вплив на мультиплексні імунологічні аналізи	176
Діагностична ефективність мультиплексних тестів	176
3.7.6. Тест на активацію базофілів	176
3.7.7. Еозинофіли	178
3.7.8. Еозинофільний катіонний білок	178
3.7.9. Триптаза сироватки	178
3.7.10. Гістамін	179
3.7.11. Діаміноксидаза	179
Список літератури	180
3.8. Реакція непрямой імуофлуоресценції (РНІФ)	181
3.8.1. Принципи та механізм РНІФ	181
3.8.2. Етапи РНІФ	181
3.8.3. РНІФ у діагностиці дерматологічних захворювань	182
РНІФ у діагностиці інфекційних дерматозів бактеріального чи вірусного походження	182
РНІФ у діагностиці бульозних аутоімунних захворювань шкіри	183
РНІФ у діагностиці системних захворювань сполучної тканини	183
3.8.4. Переваги та обмеження РНІФ	184
3.8.5. Останні досягнення та перспективи РНІФ	185
Висновки	185
Список літератури	185
Частина 4. Інструментальні методи діагностики в дерматології	188
4.1. Ультразвукова діагностика в дерматології	190
4.1.1. Фізичні принципи ультразвуку	190
4.1.2. Технічні вимоги до апаратів для УЗД в дерматології	192
4.1.3. Загальні правила проведення УЗД	196
4.1.4. УЗД нормальної шкіри та придатків	197
УЗД нормальної шкіри	199
УЗД нормального нігтьового апарату	199
4.1.5. УЗД поширених пухлин шкіри	200
Доплерографія, ультразвукове дослідження з контрастним підсиленням та еластографія при пухлинах шкіри	200
4.1.5.1. УЗД злоякісних пухлин шкіри	203
4.1.5.2. УЗД доброякісних утворень шкіри	210
4.1.6. Запальні захворювання шкіри	215

4.1.6.1. Загальні ультразвукові ознаки запалення при шкірних захворюваннях	216
4.1.6.2. УЗД деяких запальних захворювань шкіри	216
4.1.7. Колагенози	222
4.1.8. Зоозози	223
4.1.9. Використання ультразвуку для отримання повної інформації щодо введеного філеру чи проведеної ін'єкційної маніпуляції та оцінки навколишніх тканин	225
УЗД та філери обличчя.	226
Гідрофобні філери	233
4.1.10. Організаційні питання УЗД в дерматології.	244
4.1.10.1. Стандартні професійні практичні питання.	244
4.1.10.2. Дерматологічне ультразвукове навчання	244
4.1.10.3. Протокол дерматологічного ультразвукового обстеження.	245
Зразок протоколу	247
Висновок	250
Список літератури	251
4.2. Дерматоскопія	252
Вступ	252
4.2.1. Технічні вимоги до дерматоскопа.	252
4.2.2. Види дерматоскопії.	252
4.2.3. Дерматоскопія нормальної шкіри.	254
4.2.4. Інтерпретація кольорів та номенклатура візерунків.	256
4.2.4.1. Інтерпретація кольорів.	256
4.2.4.2. Номенклатура візерунків.	256
4.2.5. Дерматоскопія при різних станах.	264
4.2.5.1. Базальноклітинна карцинома (базаліома)	264
4.2.5.2. Себорейний кератоз	264
4.2.5.3. Кератоакантома	264
4.2.5.4. Диспластичні невуси.	266
4.2.5.5. Меланома	267
4.2.6. Протокол дерматоскопії	267
Список літератури	269
4.3. Трихоскопія	270
Вступ	270
4.3.1. Основи трихоскопії	271
Методика трихоскопії	271
Переваги.	272
Обмеження.	272
4.3.2. Трихоскопічні ознаки і патерни.	273
4.3.3. Нерубцеві алопеції	284
4.3.3.1. Андрогенетична алопеція.	285
4.3.3.2. Гніздова алопеція.	287
4.3.3.3. Телогенове випадіння волосся	289

4.3.3.4. Трихотиломанія	290
4.3.4. Рубцеві алопеції	292
4.3.4.1. Рубцева лімфоцитарна алопеція	292
4.3.4.2. Рубцева нейтрофільна алопеція	296
4.3.5. Алопеції при еритематозно-десквамативних захворюваннях шкіри голови	298
4.3.5.1. Псоріаз та себорейний дерматит	298
4.3.5.2. Мікоз волосистої частини голови	299
4.3.5.3. Застосування трихоскопії при інших запальних дерматозах шкіри ВЧГ	300
Список літератури	301
4.4. Лазерна флуоресцентна діагностика (фотодинамічна діагностика) . . .	302
4.5. Оптична когерентна томографія (ОКТ)	306
4.6. Конфокальна лазерна скануюча мікроскопія	311
Список літератури	317
4.7. Термографія	318
Вступ	318
Історичні дані	318
Біофізичні аспекти термографії	319
Фізичні аспекти термографії	320
Фізіологічні основи термографії	321
Принцип роботи термографів	322
Умови проведення термографії	322
Оцінка результатів термографії	323
Застосування термографії	325
Застосування методу термографії у медичній практиці	326
Застосування методу термографії у дерматології	329
Підсумок	333
Список літератури	334
4.8. Капіляроскопія нігтьового валика	335
4.8.1. Введення та основи капіляроскопії	335
4.8.2. Методика капіляроскопії нігтьового валика	336
4.8.3. Показання до капіляроскопії нігтьового валика	338
4.8.4. Основні капіляроскопічні параметри та нормальне капілярне зображення	339
4.8.5. Зміни капіляроскопічних параметрів при синдромі Рейно та дифузних хворобах сполучної тканини зі шкірними проявами.	344
Синдром Рейно	344
Розлади склеродермічного спектра	344
Системний склероз	345
Дерматоміозит	345
Системний червоний вовчак	346
4.8.6. Зміни капіляроскопічних параметрів при дерматозах	347

Псоріаз	347
Гніздова алопеція	347
Розацеа	348
Список літератури	348
4.9. Біопсія	350
4.9.1. Сніп-біопсія	350
4.9.2. Шейв-біопсія	350
4.9.3. Соцеризація	351
4.9.4. Панч-біопсія	351
4.9.5. Екцизійна біопсія	353
4.9.6. Анестезія	353
4.9.7. Методика проведення панч-біопсії	353
4.9.8. Важливі зауваження	355
Список літератури	355
4.10. Проби на алергени (аплікаційні та скарифікаційні тести)	356
Патч-тестування	356
Методика проведення	358
Шкірні прик-тести (ШПТ)	362
Список літератури	366
4.11. Оцінка вмісту вологи та ліпідного балансу шкіри	367
4.11.1. Корнеометрія	367
4.11.1.1. Вимірювання епідермальної гідратації електричними методами	368
4.11.1.2. Вимірювання трансепідермальної втрати води з поверхні шкіри	371
4.11.2. Себуметрія	373
4.11.2.1. Склад ліпідів поверхні шкіри	374
4.11.2.2. Кількість виділеного шкірного сала	375
4.11.2.3. Методи збору шкірного сала	376
Список літератури	379

Навчальне видання

Святенко Тетяна Вікторівна
Болотна Людмила Анатоліївна
Денисенко Ольга Іванівна та ін.

Діагностика в дерматології

Підручник

Редактор *В. О. Парфенюк*
Коректор *Л. Я. Шутова*
Комп'ютерна верстка: *О. С. Парфенюк*

Підписано до друку 31.08.25. Формат 70×100/16. Папір крейдяний.
Гарнітура *IBM Plex Sans*. Друк цифровий. Ум. друк. арк. 31,11. Зам. № 2512.

ПП «Нова Книга»,
21029, м. Вінниця, вул. М. Ващука, 20.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2646 від 11.10.2006 р.

Тел.: (067) 656-26-50
E-mail: novaknyha@gmail.com

Паперові книги:
www.nk.in.ua

Електронні книги:
www.vilibri.com.ua